

ÁLOM

VÁLTOZAT
HAYDN-KOPONYÁRA

ESTERHÁZY PÉTER

TERMELÉSI-REGÉNY (részlet)

Ferenc úr, a temesi prózaíró, azt javasolta a mesternek, és a mester Ferenc úrnak, hogy írjanak ikernovellát. „Néhány paramétert megadunk, és kész” – mondta vigyorogva a mester. „És kész” – bólintott a temesi. „Stefanovits a jövő embere” – fűzte még hozzá, és ránézett Esterházyra, érti-e. Most a mesteren volt a bólintás sora. „A tér egy részletét személyllyel kombináljuk.” „Feri bátyám – mondta ő egy kései alkalmmal, mert a mester mindig ügyel arra, hogy az idősebb pályatársakat mély és tisztelettudó tisztelettel köszöntse –, Feri bátyám, belenyestem egy hosszabb szövegbe, úgyhogy most alszik az ügy.” „Alszik” – bólintott Ferenc úr, s óriás hajkoronája bánattal hullott vállaira.

„33-AK” – EZEN A NÉVEN FUT EZ A PRODUKCIÓS MONSTRUM, AMELY EGYIDŐBEN, EGY SZÍNHÁZBAN, DE KÜLÖN SZÍNPADOKON JÁTSZÓDÓ KÉT ELŐADÁSBÓL ÁLL. AZ EGYIK ÁLMOK ÉS HANGOK ALAPJÁN JÖTT LÉTRE, A MÁSIK ESTERHÁZY DARABJÁNAK SZÍNPADI ADAPTÁCIÓJA. ÖSSZEKÖTIK ŐKET A HANGOK, ÁTSZIVÁRGÓ ÖTLETEK, VICCEK, MŰSORIDŐBEN ÁTROHANÓ SZÍNÉSZEK, KÉTRÉT HASADT TERVEZŐK, TANÁCSKOZÓ RENDEZŐK ÉS ÖSSZEBESZÉLŐ DRAMATURGOK. EGY CSAPATKÉNT KÉSZÍTÜNK KÉT ELŐADÁST. EMIATT SZÜLETETT AZ A GONDOLAT, HOGY LEGYEN A MŰSORFÜZET IS KÖZÖS.

A *33 álom* c. előadás nyitányában szó szerint vagy torzított formában idézetek hangzanak el többek közt a Koldusopera, V. Henrik, Sirály, Hamlet, Három nővér, Liliom, Rosencrantz és Guildenstern halott, Elnöknők, Szent Johanna, Heillbronni Katica, Godot-ra várva, Parasztopera, Julius Caesar című darabokból, valamint a Gyűrűk ura, Spárta című filmekből, Kabaré, Örült nők ketrece, Macskák, Csárdáskirálynő, Állami áruház című operettekől, musicalekből.

DAISY

– operalibrettó –

„A hely, ahol most vagyunk: egy lebujs. Siralmas terep, a széktámlák puhácska bársonya, mint egy kelés, fölszakadva, mindenhol lóg ki. Mindazonáltal a szereplők elegánsak! Elegánsak, de un poco hibásak; a seb, amely átüt a púderen.”

Esterházy Péter

ALVÁS, ÁLMODÁS

70 ÉVES EMBER

23 ÉVET TÖLT ALVÁSSAL

2 ÓRÁT ÉJSZAKÁNKÉNT ÁLMODÁSSAL, AZAZ ÉLETE SORÁN ÖSSZESEN

6 ÉVET ÁLMODIK.

Mikor álmodunk...

- egy öntörvényűen zajló történés reflexióra képtelen résztvevői vagyunk.
- látszólagosan ébren vagyunk, miközben a testünk bénult.
- szekvenciálisan, szcenikusan és narratív módon szerveződő képsorokat látunk.
- felfüggesztődik az irreleváns ingerek kiszűréséért felelős neuronok termelése.
- a gerjesztett kaotikus agyi vihart többé-kevésbé koherens narratív történetté állítjuk össze.
- ha nem tudjuk folytatni a történetet, akkor törést generálunk, és új történetet kezdünk.
- valóságként ismeri fel agyunk saját öngerjesztett állapotát.
- a külső ingerek is beépülnek az álomtörténetbe.
- nem előre tervezünk, hanem visszamenőlegesen tulajdonítunk értelmet.
- az értelmezéskor felmerülő asszociációk is beépülnek a történetbe, ami így sokszor bizarrnak hat.
- ugyanaz a téma ismétlődik különböző formákban.

Bódizs Róbert: Alvás, álmok, bioritmusok

DAISY

„Írom: A kis ürességen, melyet színpadnak hívhatunk, áll a színész, sötét van, vagyis szemem lassan szokja a világosságot...”
Esterházy Péter.

ANGYAL

“Az angyal az angyal. Rettenetes.”

Esterházy Péter, Harminchárom változat Haydn-koponyára

RAINER MARIA RILKE

AZ ELSŐ ELÉGIA (részlet)

Hogyha kiáltanék, ki hallana engem
az angyalok rendjéből? és ha netán a szívére
vonna hirtelen egyik: én belepustulnék
az erősebb lét közelébe. Mert hisz a Szép nem más,
mint az iszonyu kezdete, mit még elviselünk,
s mennyire bámuljuk, mert megveti szenvtelenül, hogy
összetiporjon. **Iszonyu minden angyal.**
Így visszafogom magamat, elnyelve sötét zokogásom
hívó szavait. Ki volna az hát,
aki kellene nekünk? Angyal nem, nem is ember,
és a fülelő állatok észreveszik már,
hogy mily bizonytalanul vagyunk mi otthon
a megfejtett világban. Mienk marad tán
valamely fa a dombon, hogy naponta
viszontlássuk, mienk maradhat a tegnapi utca,
egy-egy szokás hűsége, mely megmakacsolta magát,
megtetszett neki nálunk és nem ment, s itt maradt.

Fordította: Nemes Nagy Ágnes

SZÍNÉSZÁLMOK

Amikor elkezdtek a próbafolyamatot, megkértük a színészeket, hogy írjanak álmokat. Ezek közül, engedélyükkel, osztunk meg néhányat.

Gótikus katedrális kapujában állok, már belül, jobbra sejtem a szememmel a szenteltvíz-tartót. A balomon áll egy férfi, ránézni nem lehet, csak annyit tudok, hogy őt és engem most le fog-nak fejezni, mert tilos, hogy szeressük egymást. Gyönyörű a templom, a nappali fények. Tele van emberrel a főhajó, mind azért vannak itt, hogy ezt végignézzék. Azt is tudom, az oltár előtt hajtják majd végre a dolgot. Titkon azt remélem, én le-szek az első, és nem kell látnom a másik halálát. Előre kísérnek minket, remeg mindenem a testi fájdalomtól való félelemtől. De nincs büntuda-tom, mert tudom, nem bűn, amit elkövettem. A fejemre borítanak valami anyagot, ami átlátszó. Talán gézből készült. Behunyom a szemem, vala-ki megfogja a vállamat, térdre kényszerít.

Bíró Kriszta

Salvador Dalí: Gránátalma körül röpködő méhecskétől kiváltott álom, egy pillanattal ébredés előtt

Késve érkezem a 33 álom próbájára, takarásból lesek be a színpadra. Egy hete próbálnak, de én még nem voltam, mert forgattam. Szorongok. Az Örkény színházterme a 30-as évek „revüsalon-ja”. Széksorok helyett asztalok bordó bársonyszékekkel. Nem tudok becsatlakozni, mert rájövök, hogy az itthoni átlátszó köntösben maradtam. Kifut az öltözőbe néhány kolléga gyorsöltözni. Utá-nuk futok. Kérdezem az egyiktől, hogy tud-e adni próbacuccot. Kapkodva, öltözés közben mutatja, hogy ott van a maradék jelmez. Lyukacsos hálószerű felső, nadrág. megijedek, hogy már jelmezek is vannak. Ellopom valaki melltartóját és felveszem a jelmezt. Befutok a színpadra a revüsor szélére, és próbálom lenézni a mozdulatokat. Elkezdek felúszni a levegőbe, azt remélem, hogy megúszom a helyzetet, ha bedobom ezt a special skillt, még úgysem tud róla senki. Mellúszásban haladok a plafonig a sarokba, megfordulok és lenézek. A próba leállt, mindenki nézi, hogy mit tudok.

Zsigmond Emőke

Egy meztelen férfit cipeltem a hátamon, aki embriópózban kapaszkodott belém, és nem tudtam letenni, bárhogy próbáltam.

Egyed Bea

“Szóltam én egy szót is a the rose-ról”

Esterházy Péter
Harminchárom változat Haydn-koponyára

GERTRUDE STEIN
SACRED EMILY
(részlet)

Cunning clover thimble.
Cunning of everything.
Cunning of thimble.
Cunning cunning.
Place in pets.
Night town.
Night town a glass.
Color mahogany.
Color mahogany center.
Rose is a rose is a rose is a rose.
Loveliness extreme.
Extra gaiters.
Loveliness extreme.
Sweetest ice-cream.
Page ages page ages page ages.
Wiped Wiped wire wire.
Sweeter than peaches and pears and cream.
Wiped wire wiped wire.
Extra extreme.
Put measure treasure.
Measure treasure.
Tables track.
Nursed.
Dough.
That will do.
Cup or cup or.

“(…) paróka, paróka, paróka”

Esterházy Péter
Harminchárom változat Haydn-koponyára

PARTI NAGY LAJOS
RÓKATÁRGY ALKONYATKOR
(részlet)

Mottó:
„A róka az róka, az róka, az róka”

A rókatárgy, hogy menekülsz,
a luftod és a laufod,
zsombékra ülsz vagy lóra ülsz,
a rókatárgy az az, hogy

„egy rókatárgyban mennyi vér,
egy rókatárgyban meghalok,
mit ér a nyurga, könnyű prém,
mit ér a bordalok?”

A rókatárgy egy frakkzakó,
nehéz étrend a mellén,
a rókatárgy faggyas, fakó
felhők egy őszi kelmén.

A rókatárgy szivarhamu,
hanyag lukaktól ékes,
elégge rongyolt állagu,
éppenhogy partiképes.

ZENE

„Az időben való kiterülése a zenei és a nyelvi gondolkodásnak nagyon hasonló. Nem körbejárható és megfogható, tehát csak úgy tudom észlelni a műalkotást, vagy egy részletét, ha időbe vagyok vetve. De az a fajta dimenziógazdagság, ami a zenében van, hogy vízszintesen is zajlik, és függőlegesen is zajlik, az az irodalomban nincs.”

Szvoren Edina, rádióinterjú (Belső Közlés, 2013.)

A FÉRFI, AKI VÉGÜL IS ÁTLÉPTE A TÖRVÉNY KAPUJÁNAK KÜSZÖBÉT

benyomások a próba folyamat első napján meghallgatott teljes zenei anyagról

Ez a cím a Kafka-novellákra utaló ajtónyikorgások és küszöbátlépések miatt futott át az agyamon. Olyan volt, mintha időről időre a zenében megjelennének hatalmasnál is hatalmasabb kapuőrök, akiken valaki az Igazságot? vagy a Törvényt? keresve át szeretne jutni. A kapuőröket mindig óriásnak képzeltem, egyszer sima óriásnak, aztán hatalmas ázsiai méhtenyésztő óriásnak, utána meg T-Rex óriásnak. Amikor a bolyongó valaki (talán ezek vagyunk mi, akik a zenét hallgatjuk?) találkozik egy óriással és átjut a kapuján, akkor utána valamilyen új dimenzióba kerül. Például az órák dimenziójába, ahol megszűnik az idő fogalma. Vagy az irányításra síró és nevető robotcsecsemők világába. Vagy valakinek a születésnapjára, amiből hirtelen gyászünnepély, majd haláltánc-menet alakul. Vagy, esetleg, a Sukiya Western Djangóba. Az utolsó kapun is átlépve aztán a fáradságtól tántorgó Odüsszeusz (vagy bolyongó valaki, vagy néző, vagy nem tudom, valakit ide kellett képzelnem) nem talál semmiféle Törvényt, Igazságot, Megváltást, ilyesmit, hanem csak a dimenziók összezsúszott, eksztatikus kozmoszát.

Zilahy Anna

ROLAND BARTHES

A SZÖVEG ÖRÖME (részlet)

A szöveg fétistárgy, és ez a fétis vágyik rám. A szöveg választ ki engem láthatatlan szűrők, szelekciós fogások egész rendszerén keresztül: a szókincs, a hivatkozások, az olvashatóság stb.; és beleveszve a szöveg közegébe (nem mögötte, Deus ex machinaként) mindig ott van a másik, a szerző. Intézményként a szerző halott: a szenvedélyes, életrajzzal rendelkező magánszemély eltűnt; meg van fosztva a tulajdonától, nem gyakorolja többé műve felett azt az óriási atyai hatalmat, amelyet az irodalomtörténet, az oktatás, a közvélemény tulajdonít neki a mű létrehozásában; de a szövegben valamiképpen vágyom a szerzőre: szükségem van alakjára (amely nem az ő megjelenítése, és nem is belevetítése), ahogy neki is szüksége van az enyémmre (kivéve ha „fecseg”).

Fordította: Mihancsik Zsófia

NEMES Z. MÁRIÓ

APOKALIPSZIS / A TÚLÉLŐ ANTROPOLÓGIÁJA

A posztapokaliptikus állapot az élet pusztta túlélése a világ felfüggesztődése után, aminek egyik elsődleges antropológiai következménye az öndestruktív vitalitás az ember kiürült helyén. Ez a vitalitás nem humánus vagy morális, mert az élet túlhatalmát képviseli minden egyéb instanciával szemben. Az utolsó ember antropológiai igazsága ezért az Éhség, melynek bármilyen módon érvényt kell szerezni. Az orális visszatér az eredetéhez, hiszen a posztapokaliptikus szituációban az Idegent immár megesszük, mintsem vendégként üdvözlőnk. Az utolsó ember egy tiszta Száj, mely nem beszél, hanem csak habzsol, hiszen az ember feláldozta a logoszt az élet érdekében. Az utolsó ember az univerzális kannibál, aki úgy hullik bele a nem antropocentrikus életbe, hogy nem képes immár a jelentés általi uralomra, mert evőgépként integrálódik a vitális körforgásba. Giorgio Agamben írja, hogy az ember elvesztette a hangját, mert rátalált a beszédre, de az utolsó ember végül visszanyeri ezt a lényét, a Természettel összekötő képességét, hiszen újra hangot talál magának, mely a rágás, nyeldekülés és öklendezés szimfóniájaként írható le.

Györffy László: Privát biológia

FRANZ JOSEPH HAYDN

(1732. március 31., Rohrau – 1809. május 31., Bécs)

Osztrák zeneszerző volt. 1732-ben született Alsó-Ausztriában, Rohrauban. Édesapja zeneszerető ember lévén megtanult hárfázni, bár a kottát nem ismerte. Gróf Harrach bognármestere volt, felesége pedig szakácsnő. Joseph-et 6 éves korától taníttatták szülei. 1740-ben bekerült a bécsi Stephansdom ifj. Georg Reutter vezette fiúkórusába. (Néhány évvel később öccsét is felvették ugyanabba a fiúkarba.) A későbbiekben Nicola Antonio Porpora növendéke lett.

1759-ben zeneigazgatónak szegődött gróf Morzin lukaveci kastélyába. Ugyanebben az évben megkomponálta első (D-dúr) szimfóniáját. Következő évben házasságot kötött Anna Maria Kellerrrel, korábbi tanítványával. A grófi magánzenekar feloszlását követően Gregor Werner mellett másodkarmester lett Esterházy Pál Antal herceg kismartoni kastélyában. (Ma Eisenstadt, Ausztria.) A koncertezések mellett jutott ideje szimfóniák komponálására, melyek 1764-ben nyomtatásban is megjelentek. Következő herceg, Pompakedvelő Esterházy Miklós 30 tagúra bővítette a kismartoni zenekart. Gregor Werner karmester halálát követően Joseph Haydnt nevezték ki elsőkarmesterré. Később az udvartartás átköltözött Eszterházára, a Fertő-tó közelében lévő kastélyba. Hihetetlenül termékeny korszak következett. Szimfóniákat, kvartetteket, miséket, zongoraszonátákat, baryton-divertimentókat írt nagy számban – külföldi megrendelésre is.

1785-ben találkozott Leopold Mozarttal és fiával, Wolfgang Amadeus Mozarttal.

1790-ben, Miklós herceg halála után fia, Antal feloszlatta a zenekart, Haydn számára pedig nyugdíjat biztosított. Az időközben nemzetközi hírnévre szert tett zeneszerző átköltözött Bécsbe. Johann Peter Salomon meghívására Londonba utazott, ahol művei elsőprő sikert arattak. 1792-ben tanítványává fogadta Beethovent.

A legrégebbi osztrák himnusz, a „Gott erhalte Franz den Kaiser” (Isten tartsd meg Ferenc császárt...) című dal zenéjét Joseph Haydn szerezte felhasználva benne burgenlandi népdalmotívumokat. Eredeti szövegét Lorenz Leopold Haschka írta I. Ferenc császár és király személyéhez kapcsolódva, 1791-ben. A dalt nyilvánosan először 1797. február 12-én énekelték.

Az elkövetkező években Haydn megalkotta – többek között – két legterjedelmesebb művét, „A teremtés”-t és „Az évszakok”-at. Hat ünnepi misét is komponált.

1809. május 31-én Bécsben érte a halál. Végso nyughelyére, Kismartonba 1820-ban került.

A 21. század embere az ötszáz éve uralkodó humanizmus értékvilágát elhagyva, átalakítva újfajta megközelítéssel fordul a „mi az ember?” kérdéshez. Az új irányzat a poszthumanizmus, amely többek között tudományos, társadalmi és kulturális kérdések köré szerveződik. A poszthumanitás tehát újfajta értelmezési keretet biztosíthat a kortárs művészetek különböző ágainak, így a színháznak is, hogy az emberiség utáni állapotban az ember hagyományos fogalmát képesek legyünk megtagadni, lebontani, és újradefiniálni a kiborgok, hibrid testek, szörnyek, a Mások, techno-tudományok, a dehumanizáció világában.

Hidi Boglárka

*Mintha egy pók
tekintetébe gabalyodtam
volna, aki pontosan ugyanazt teszi, mint én.*

*A harmatcseppektől fénylő kilincsen sok száz
kicsinyített másom mozdul egyszerre velem.
Egyik sem én vagyok.*

Györffy Ákos

ESTERHÁZY PÉTER

HARMONIA CAELESTIS (részlet)

Édesapám, ezt ténynek lehet tekinteni, böcsülte Haydnt, úgy emberileg, mint művészileg; több ízben invitálta őt saját asztalához ebédelni, ám ha vendégek jöttek, akkor Haydnnak, ahogy nekünk, gyerekeknek, valamelyik oldalszobában terítettek. Egy alkalommal két igen előkelő angol lord látogatott hozzánk, már messziről érződött finom, idegen parfümjük, Nelson admirális útját készítették elő, s alighogy helyet foglaltak az asztalnál, Haydn holléte felől tudakozódtak. Haydn ma otthon étkezik, hazudta szemrebbenés nélkül apám. De a rajongó angolok annyira szívták magukat, hogy egy asztalnál ülhessenek Haydnnal – apám mit tehetett egyebet, fogcsikorgatva előrángatta a mellékszobából Josephet, s a legkecsesebb mosolya egyikével az asztalához ültette. A hülye angolok boldogan vigyorogtak, Haydnt hidegen hagyta a dolog. Apám hirtelen ötlettel (bosszúból) a vacsorára szánt mustáros vesét adatta föl, amely egy köszvényesnek, mint amilyen Haydn, mondhatni halálos; persze nem szó szerint. Így végül is mindenki elégedetten eszegetett. (A mondás szerint a cselédségnek reumája van, az úrnak köszvénye. Ez is bizonyíték, hogy jól bántunk Haydnnal.)

KOPONYATÖRTÉNET

Halála másnapján, 1809. június 1-én eltemették Haydnt Bécsben. Napóleon csapatai megszállása alatt állt a város, ezért a temetést csak szűkkörben tartották meg. Másnap Joseph Carl Rosenbaum (Esterházy herceg titkára) és Johann Nepomuk Peter lefizették a sírásót, hogy hantolja ki Haydn tetemét, és vágja le a koponyát. Mindketten a Gall-féle frenológia hívei voltak.

1820-ban Esterházy Miklós el akarta temettetni Haydn maradványait a kismartoni sírhelyre, és a kihantoláskor derült ki, hogy hiányzik a holttest feje. Nyomozás indult a koponya után. A rendőrség eljutott Rosenbaumékhoz, de a házkutatás során nem találtak semmit, mivel a feleség elrejtette az értékes relikviát. Esterházy nem tudta tovább halasztani a szertartást, így fej nélkül temették újra a zeneszerzőt. Később nyomás hatására Rosenbaum odaadott egy koponyát a hercegnek, de nem a zeneszerzőjét. Az idegen koponyával újra eltemették Haydnt.

A koponyát halála előtt Rosenbaum átadja Johann Peter Nepomuknak, hogy juttassa el a Zenebarátok Szövetségének. Nepomuk másképp dönt: megtartja, és halála előtt azt kéri, a kezelőorvosának adják ajándékként. Az orvos otthon őrizgette, aztán továbbadta az Anatómiai Intézet igazgatójának. Tőle örökölte meg utódja, aki kiállította az Anatómiai Intézet Múzeumában, de halála után hazavitette a fiával. A fiú hazavitte, majd megtalálta Rosenbaum leveleit a sírgyalázásról, és átadta a koponyát a Bécsi Zenebarátok Egyesületének. Ott szintén kiállították, majd az igazgatóváltást követően megvizsgáltatták, és arra jutottak, hogy valóban ez Haydn koponyája. (Ebben fontos szerepe volt Haydn orrpolip-betegségének, amely sajátos elváltozásokat okozott az orrszerkezetben.) A koponya végül 1954-ben kerül a test mellé Kismartonba.

Haydn koponyájának őrzői a sírgyalázástól eltelt 145 év folyamán:

1.	1809-1816	JOHANN NEPOMUCK PETER, Leopoldstadt-i saját házában
2.	1816-1829	CARL ROSENBAUM, bécsi otthonában („Im Gotischen Turm”)
3.	1829-1838	JOHANN NEPOMUCK PETER, Leopoldstadt-i saját házában
4.	1838-1852	Dr. CARL HALLER, bécsi otthonában
5.	1852-1878	Prof. CARL ROKITANSKY, bécsi otthonában, Alsgasse 40
6.	1878-1881	Prof. RICHARD HESCHL, a Patológiai Intézetben
7.	1882-1893	Prof. HANS KUNDRAT, a Patológiai Intézetben
8.	1893-1895	HANS ROKITANSKY, bécsi otthonában, Wiedner Haupstrasse 51
9.	1895-1954	MUSEUM Gesellschaft der Musikfreunde, Bösendorferstrasse 12

„A játékos, ironikus allúziók, az intellektuális tréfák, szójátékok, remineszcenciák néha túlságosan tág mezőt nyitnak, amely mögött nincs kellő gondolati fedezet, nagyon szép írói elgondolások, finom áttűnések váltakoznak olcsó poénokkal, gyengébb írói ötletekkel.”

Esterházy Péter

BABONÁK

AJTÓ

A törököknél balszerencsét hoz, ha a házból nem azon az ajtón távoznak, amelyen bejöttek. Náluk szerencsét hozó az ajtóval szemközti ülőhely, viszont háttal ülni a tűzhelynek, nagyon szerencsétlen. A kínaiak óva intenek attól, hogy valaki háttal álljon az ajtónak. Az indonézok, hogy megvédjék családjukat a rossz szellemektől, a bejárati ajtó fölé vöröshagymát, csilit és kurkumát tartalmazó tasakot akasztanak fel. Az angoloknál rossz ómen, ha a bejárati ajtó nem az utcára néz, és ha a bejárati ajtót nem arccal az ajtó felé fordulva csukják be.

A galíciai zsidók járvány idején csak annak nyitottak ajtót, aki hármat kopogott. Ha az ajtó kilincse meglazul az ember kezében, amikor ki akarja nyitni az ajtót, bocsánatot kell kérni az ajtótól, mert különben megghiúsulhat a tervének megvalósítása, amelybe belefogott, vagy belefogni készült.

CSŐ

Az indonézek a rontások el-lenszerként azt ajánlják, hogy az ember egy tömör bambuszdarabot hordjon magánál.

„Tudja, savanyú falat kenyér, ha az embert arra fogadják fel, hogy a világ diszharmóniáját harmóniájává alakítsa át.”

Esterházy Péter

FRENOLÓGIA

ROSENBAUM

Nem vitázom, Therese. Akció indul. Tudod jól, kedvesem, hogy mindketten a Gall-féle koponyatan, más szóval frenológia fanatikus hívei vagyunk. Mit jelent ez? Ezen elmélet szerint a zsenialitás az agyban fészkel – (rápaskol az asszony fenekére, a továbbiakban itt mutatja végig, amit mutat) és ez méréssel ki is mutatható – az agy egyes területei egyes képességeknek felelnek meg, ha nem tudnád ugyanolyan jól, mint én – nagyobb képesség, nagyobb agy – amely azután nyomja a koponyacsontot – amely aztán ennek megfelelően homorul, domborul, homorul, domborul, homorul, domborul –

Esterházy Péter, *Harminchárom változat Haydn-koponyára*

Györfy László:
Kiváló holttest IV.

TOJÁS

Számos nép képzetében a kozmikus tojás a teremtés és a lét kezdetének szimbóluma. A világ teremtéséről feltételezik, hogy a Világtojás feltörésével keletkezett. A dogonok szerint „Amikor Amma feltörte a Világtojást, és kibújt belőle, hatalmas forgószél támadt,(...) a forgószél maga Amma (...) és a gabonaszem az, amit legelőször teremtett.” A hinduknál a Világtojást az isteni madár helyezte el a világóceánba. Brahmá aranytojásból született, amelynek két feléből keletkezett a menny és a föld. A buddhizmusban a tojáshéj a tudatlanságot jelképezi, amelynek feltörésével a tudatlanok a megvilágosodáshoz juthatnak, vagyis a második születéshez. Némelyek azt hiszik, hogy a kozmikus tojásból kelt ki a Nap, de van olyan elgondolás is, miszerint a tojás sárgájából lesz a Nap. Egy másik teória szerint az ember változik tojássá, máskor meg a tojásból kel ki az ember, de kígyó szájából is származtatják a kozmikus tojást. Kínában a teljesség kifejezésére szolgál, a teremtéskor ennek két feléből lett az ég és a föld. A kínaiak ősatya, Pan-ku egy űrben lebegő hatalmas tojásban fogant. A sémi hagyományban a kozmikus tojásból lett a teremtés. A görögöknél a feltámadást jelképezi.

Abban az időben (1800 körül) Bécsben a művelt társaság a gallizmus hatása alatt állott. Gall dr. híres kutató volt, akinek ma is ismert elmélete, hogy a koponya formája és méretei alapján a legmesszemenőbb következtetéseket lehet levonni az illető egyén jellemére, tehetségére. Akkoriban Bécsben olyan szertelen túlzásba vitték ezt a divatot, hogy neves emberek jártak a temetőkbe és vesztegették meg a temető őreit és a sírásókat, hogy ellopják a halottak koponyáit, tanulmányozás céljából. Különösen művészek koponyái voltak nagyon kapósak.

Magyar Hírlap, 1934. október

ROSTA ERZSÉBET FIZIOGNÓMIA – karakterolvasás

Gall elméletét integrálta a pszichológia tudományába, s arra a következtetésre jutott, hogy minden lelki képességnek megfelel az agy egy-egy határozott centruma, ennek nagysága és a megfelelő lelki képesség energiája között egyenes arány van, például, akiben túlságosan sok a gyűlölködés, annak agyában a gyűlölet ösztönének középpontja túlnövekedést mutat, s ez külsőleg a koponya bizonyos kidomborodásában mutatkozik meg. A koponya felszínén lévő domborulatok és bemélyedések jelzik az agy különféle területeinek fejlettségét.

Ebből ered alapvető állítása, miszerint az agy fiziológiája – a koponya külső formája, mérete, milyensége – közvetlen kapcsolatban áll az egyén viselkedésével, intellektusával, szellemi képességeivel, karakterjegyeivel, sőt még az erkölcsével is. Vagyis az ember szellemi tevékenységei az agy meghatározott területeihez köthetők, e működés függvénye pedig az ember személyisége.

Leonora Carrington: Syzygy

SZINKRONICITÁS

A tudattalan folyamatok lélektanával való foglalatosskódásom már több évvel ezelőtt arra készítetett, hogy (a kauzalitáson kívül) valamilyen más magyarázó elv után kutassak, mivel az okságelvet nem találtam kielégítőnek a tudattalan pszichológiája bizonyos sajátos jelenségek magyarázata. Eleinte ugyanis úgy vélekedtem, hogy vannak párhuzamos pszichológiai jelenségek, amelyeket aligha lehet kauzálisan egymásra vonatkoztatni, mivel feltétlenül másfajta összefüggés áll fent közöttük. Ezt az összefüggést lényegében a viszonylagos egyidejűségükben láttam, innen származik a „szinkronisztikus” kifejezés. Úgy látszik ugyanis, hogy az idő minden más, csak éppen nem absztraktum, sokkal inkább konkrét folytonosság, amely minőségeket vagy alapfeltételeket tartalmaz, és ezek viszonylag egyidejűleg, különböző helyeken, kauzálisan nem magyarázható párhuzamosságban manifesztálódnak, így például azonos gondolatok, szimbólumok vagy lelki állapotok egyidejű felbukkanásának esetében. A szinkronicitás semmivel sem rejtélyesebb vagy titokzatosabb, mint a fizikában a diszkontinuitás. Csak a kauzalitás mindenhatóságába vetett megcsontosodott meggyőződés okoz nehézséget a megértés számára, elképzelhetetlennek tűntetve fel, hogy előfordulhassanak ok nélküli események.

C.G. Jung: Emlékek, álmok, gondolatok

„Komolynak lenni illetlenség, félni illetlenség, őszintének lenni, szegénynek lenni, különbözni, kockáztatni, ez mind, mind illetlenség.”

Esterházy Péter

SZÍNHÁZI MANIFESZTUMOK

FILIPPO TOMASO MARINETTI: **A VARIETÉ**

Torkig vagyunk a kortárs színházzal (verses, prózai vagy zenés egyre megy), mert ostobán ingadozik a történelmi témák zagyva vagy plagizált feldolgozása és a mindennapi élet fényképszerű reprodukciója közt: részletekbe vesző, lagymatag, analitikus és sekélyes színház ez, legföljebb a petróleumlámpa korához ér föl.

A futurizmus a varietét magasztalja, mert

1. A varieté, minthogy velünk együtt az elektromosságból született, szerencsére nem rendelkezik semmiféle hagyománnyal, se mesterei, se dogmái nincsenek, és a gyorsan pergő napi eseményekből táplálkozik.
2. A varieté teljességgel gyakorlati műfaj, mivel a komikum, az erotika vagy a meglepetés eszközeivel a közönség kikapcsolódását és szórakozását kívánja szolgálni.
3. A varieté szerzői, előadói, színpadi munkásai egyetlen módon szerezhetnek létjogosultságot és számíthatnak sikerre: ha szakadatlanul új meg új meghökkentő elemekkel állnak elő. Ilyenformán teljességgel megengedhetetlen a megtorpanás és az ismétlés, minden ügyességi, gyorsasági, erőbeli, bonyolultsági és eleganciarekordot túl kell szárnyalni, elmék és izmok dühödt versengése mind-mind erre irányul.

Fordította: Magyarósi Gizella

ANTONIN ARTAUD: **A KEGYETLEN SZÍNHÁZÉRT, ELSŐ KIÁLTVÁNY**

A beszédből a színházban immár csakis az használható fel, ami a szavakon kívül van, ami a térben bontakozik ki, ami elidegenítő hatású, s ami az emberi érzékenységet rezegteti meg.

Nem arról van szó, hogy kiirtsuk a tagolt nyelvet, hanem hogy a szavaknak körülbelül olyan jelentést tulajdonítsunk, amilyenel az álmokban rendelkeznek.

Fontos továbbá a zenének az a konkrét felfogása, amelynek értelmében a hangok szinte szereplők, a harmóniak kettéhasadnak, és a szavak közbeléptére elenyésznek.

A színház csak akkor válhat ismét önmagává, vagyis akkor nyújthat valódi illúziót, ha hiteles álmok csapódnak ki benne, és a néző bűnös hajlamai, erotikus rögeszméi, vadsága, lidércnyomásai, utópikus életfelfogása, sőt kannibalizmusa is szabadon felfakadhat, mégpedig nem az illúziók, a fikciók szintjén, hanem az emberi szervezet belsejében.

Fordította: Betlen János

LEHETSÉGES VILÁGOK-ELMÉLET

LELKES DIÁKLÁNY:

Mindez tehát egy kutatás, ami a robot fejében zajlik. A robot az írás folyamatát mint olyat a Lehetséges világok-elmélethez hasonlítja. E szerint az elmélet szerint minden döntésünk egy elágazáshoz vezet, melynek nyomán egy új, párhuzamos valóság jön létre. Ahogy Esterházy ebben a drámában is egy-egy jelenetre több verziót írt, melyek egymás mellett párhuzamosan léteznek.
(idézet a szövegkönyvből)

“A világról alapvetően úgy gondolkodunk, hogy vannak benne olyan dolgok, amik lehetnének az aktuálishoz képest másként, vannak viszont olyanok, amelyek szükségszerűen igazak, mint például a matematikai igazságok. A lehetséges világ mint metafizikai fogalom azt a módot fejezi ki, ahogyan a dolgok lehetnek vagy lehetnének.”

Zilahy Anna

A Lehetséges világok-elmélet szerint tehát nem csupán egy valóság létezik, hanem végtelen számú, párhuzamos univerzum jön létre minden egyes döntésünk nyomán. A végtelen számú döntés így végtelen számú univerzumot eredményez, és noha egyszerre csak egyetlen valóságot vagyunk képesek metapasztalni - ahogy a kvantumfizika elméletei szerint a szubatomi részecskék is a méréstől függően lesznek hullám- vagy részecsketermészetűek -, a többi variáció is tovább él az úgynevezett multiverzumban. Épp úgy, ahogy Schrödinger macskája is egyszerre élő és halott, amíg bele nem nézünk a dobozba.

WOLFRAM LOTZ:

BESZÉD A LEHETETLEN SZÍNHÁZHOZ (részletek)

Fivéreim és nővéreim, megkísérelték nekünk elmagyarázni, hogy az idő lineárisan telik. Ez igaz, de mi nem hisszük el!

Megkísérelték elmagyarázni, hogy minden fentről efele esik. Ha igaz is, mi nem hisszük el!

Évezredek óta magyarázzák, hogy meg kell halnunk. Ha igaz is, mi ezt nem hisszük el!

Mi más lenne egy színdarab, mint iránymutatás a valóságnak? A színház az a hely, ahol a fikció a valósággal összekeveredik. Jaja, de akkor hagyjátok is, hogy csináljuk!

Milyen követelményeket szeretnénk tehát a színdarabunkban megfogalmazni:
A fák virágozzanak télen, az utcák ne érjenek véget ott, ahol a mezők kezdődnek, a bombák befelé robbanjanak, a füst azelőtt gomolyodjon, hogy a tűz meggyulladna, zöldes zöld mohák nőjenek a fejtetőnkön, a pelikán ugasson, a köpés szálljon felfelé, tudjunk utazni az időben, bármerre, akárcsak a térben, hogy a halál ne érjen, ne vehesse el többé azt, ami az egyetlen: az életünket.

Fivéreim és nővéreim, a lehetetlen színház lehetséges!

De ne higgyük el, hogy ez sikerülhet. Ne higgyük el, ha sikerül, akkor az siker is lesz. Ha sikerül a valóságot megváltoztatni, akkor az újra kudarcos lesz, hiszen a valóság az, amit meg kell haladnunk, és ezt kell tennünk az örökkévalóságig!

Fordította: Gábor Sára

„A festményeken az előtér mindig visszataszító, a művészet szabályai szerint a mű lényege a háttérben húzódik meg.”

Esterházy Péter

„Az ember nem fedezi fel az abszurdumot anélkül, hogy kísértése lenne a boldogság kátéjának megírására.”

Esterházy Péter

33 ÁLOM

szereplők:

Bíró Kriszta, Ficza István, Hámori Gabriella, Jéger Zsombor, Kókai Tünde, Máthé Zsolt, Novkov Máté, Takács Nóra Diána, Egyed Bea m.v., Téri Gáspár m.v., Gloviczki Bernát e.h., Kádár Kinga e.h., Pásztor Dániel e.h., Szécsi Bence e.h., Ujvári Bors e.h.

valamint: Csire Zoltán, Fedor Bálint, Olesiák László

továbbá: Borsi-Balogh Máté, Csákányi Eszter, Józsa Bettina, Patkós Márton, Vajda Milán, Znamenák István, Zsigmond Emőke, Bartha Bendegúz e.h., Bartos Ági e.h.,

dramaturg: Gábor Sára

díszlet: Schnábel Zita | díszlet-asszisztens: Radványi Fruzsina |

jelmez: Nagy Fruzsina | jelmez-asszisztens: Gyimóthy Noémi, Mészáros Dominika |

média design: Bredán Máté, Varga Vince | grafika: Varga Vince |

színpódok: Katinu Aratasu | zene, sound designer: Keresztes Gábor |

fénytervező: Baumgartner Sándor | koreográfus: Duda Éva |

a rendező munkatársa: Laky Diána | ügyelő: Mózer Zsolt, Sós Eszter

rendező: **BODÓ VIKTOR**

BEMUTATÓ
2021
10|01

ESTERHÁZY PÉTER

33 VÁLTOZAT HAYDN-KOPONYÁRA

HAYDN
ANGYAL
ANYA
POLZELLI, BERNHARD
ROSENBAUM
THERESE
MOZART
HERCEG
HERCEGNŐ

Znamenák István
Borsi-Balogh Máté
Csákányi Eszter
Józsa Bettina
Vajda Milán
Zsigmond Emőke
Patkós Márton
Bartha Bendegúz e.h.
Bartos Ági e.h.

valamint:

Bíró Kriszta, Takács Nóra Diána, Dávid Áron, Mészáros Csilla

dramaturg: Gábor Sára és Závada Péter

díszlet: Schnábel Zita | díszlet-asszisztens: Radványi Fruzsina |

jelmez: Nagy Fruzsina | jelmez-asszisztens: Gyimóthy Noémi, Mészáros Dominika |

Esterházy-robot prtvezetője: Hoffer Károly | média design: Bredán Máté, Varga Vince |

grafika: Varga Vince | színpódok: Katinu Aratasu | zene, sound designer: Keresztes Gábor |

fénytervező: Guti Tivadar |

súgó: Mészáros Csilla | a rendező munkatársa, ügyelő: Dávid Áron |

rendező: **KOVÁCS D. DÁNIEL**

*Mindkét előadás a Budapesti Őszi Fesztivál keretében, a Budapest Barnd támogatásával jött létre.
Az előadásokat 16 éven felülieknek ajánljuk.*

IMPRESSZUM

Örkény István Színház Nonprofit Kft.

Felelős szerkesztő: Mácsai Pál

Szöveg: Gábor Sára, Hidi Boglárka, Zilahy Anna, Závada Péter

Előadasképek: Horváth Judit

Plakát: Nagy Gergő

Kiadványszerkesztő: Dely Szilvia